

Factsheet

Utrechtse pilot Mediation in strafzaken.

De Utrechtse Politie-Pilot

De Utrechtse pilot is onderdeel van de landelijke pilots 'Herstelbemiddeling' van het Ministerie van V&J en is geëvalueerd door onderzoekers van Intervict (Universiteit Tilburg). De Utrechtse pilot, volgens deze evaluatie succesvol, was daarmee tot nu toe de enige succesvolle pilot van verwijzing naar mediation in de politiefase. Bijzonder aan onze pilot is dat bij de verwijzing is samengewerkt met zogenoemde vreedzame scholen (80% van de Utrechtse basisscholen en een groot deel van het voortgezet onderwijs in Utrecht is 'vreedzaam'), met de 'vreedzame' organisaties in de wijk, met bewoners, jongeren(werk) en met buurtbemiddeling. Naar buurtbemiddeling wordt ook door de Utrechtse politie zaken verwezen, zo lang geen sprake is van (bewijsbare) strafbare feiten.

De politie als verwijzer

De politie is de spil van het zogenaamde Utrechts Mediatiemodel. Dit model is ontwikkeld om op een logische manier om te gaan met veel voorkomende conflicten in wijken. De politie fungeert hierbij niet alleen als 'doorgeefluik' van proces-verbaal aan het OM. De politie heeft ook ogen en oren in de wijk en overlegt met buurtbewoners en professionals op allerlei manieren. Op deze manier zijn wij in Utrecht in staat gebleken om preventie en repressie op een innovatieve en effectieve manier te combineren.

In de Utrechtse pilot hebben we het standaardrepertoire van de bemiddelende agent verrijkt met de deskundigheid beter in te schatten wanneer hij zelf (nog) kan bemiddelen en wanneer het beter overgelaten kan worden aan professionele bemiddelaars. De Utrechtse politie verwijst zowel door naar buurtbemiddeling als naar Slachtoffer in Beeld en mediators uit de pool van het Utrechts Mediatiemodel. Dit laatste is voor de betrokken politiefunctionarissen een echte verrijking. Ook het parket Midden Nederland (alle zaken zijn in overleg met het OM doorverwezen) is tevreden over de resultaten. Onze werkwijze is tevens inpasbaar gebleken in het reguliere afdoeningstraject.

Een pilot met goede resultaten

De Utrechtse Vreedzame samenwerkingsstructuur leidt tot deugdelijke en toekomstbestendige resultaten. Van het totaal aantal zaken waarin is bemiddeld, kwam 68% tot stand na verwijzing door de politie. Van de zaken waarbij de mediation is gestart, is 73% naar tevredenheid van de betrokkenen afgerond, vaak met schriftelijk vastgelegde afspraken en meestal werden de lopende strafzaken geseponeerd. Dit resultaat stemt overeen met de resultaten van de andere landelijke pilots in de ZSM/OM/ZM fase.

In onze afdoeningsresultaten is zichtbaar dat daar bovenop contacten zijn gelegd met professionals in de wijken in het kader van de oplossingen en afdoeningen in deze mediations. Dit biedt een meerwaarde bij het voorkomen van terugval of verdere escalatie als de zaken eenmaal zijn geseponeerd of afgedaan.

Daarnaast zijn de resultaten die wij geboekt hebben in de mediations in onze pilot duurzaam gebleken en droeg verwijzing naar mediation aantoonbaar bij aan het terugdringen van het opsporingstekort: hoe eerder geschikte zaken kunnen worden doorverwezen, des te minder tijd en inzet kost het de politie.

De mediations droegen eraan bij dat 'kleine conflicten' klein konden worden gehouden.

De aanpak past naadloos op het gedachtegoed van De Vreedzame Stad, zoals dat het afgelopen decennium is ontwikkeld in Utrecht en inmiddels ook in andere (grote) steden uitvoering vindt (zie hiervoor de website van de Stichting Vreedzaam en de Vreedzame School: stichtingvreedzaam.nl en vreedzameschool.nl).

Complexe wijkmediations: Large en XL

Een tweede opbrengst van de Utrechtse pilot ligt in de verwijzing van zogenaamde XL- en L-mediations. Dit zijn complexe en brisante kwesties, waarin zich één of meerdere strafzaken afspelen en waar veel mensen bij betrokken zijn of blijken te zijn. Dat kan zijn door vertakkingen op wijkniveau, of vanwege complexe familieverbanden of vanwege relaties met andere dan strafrechtelijke procedures. Achter een eenvoudige mishandeling kan zo een wijdvertakt probleem schuilgaan. In onze aanpak wordt hier niet van weggekeken, hetgeen belangrijk is voor het bereiken van daadwerkelijke oplossingen. Wij passen hierbij toe wat in het internationale jargon over herstelbemiddeling 'het conferentie-model' genoemd wordt. Dat betekent dat de mediation uitgebreid wordt, als de onderliggende conflicten daartoe aanleiding geven, met: andere hoofdpersonen, betrokkenen en belanghebbenden die niet direct bij de strafzaak zijn betrokken maar wel invloed hebben op de gevolgen ervan. Een voorbeeld hiervan is de succesvolle mediation tussen de aangehouden verdachten en hun familieleden enerzijds en anderzijds de man die, kort na de aanslagen in Parijs, in de wijk Lombok de voorpagina van NRC met een cartoon van Charlie Hebdo op zijn raam had gehangen en daar tot twee keer toe een steen doorheen kreeg. Door de mediators die in co-mediation in het kader van onze pilot werden ingeschakeld, werden resultaten op maat bereikt die tot op de dag van vandaag stand houden.

Landelijke uitrol van het Utrechts Mediatie model

Wat wij vragen is :

1. Om de landelijke uitrol van mediation in strafzaken, zoals die in alle pilots (inclusief de onze) is vormgegeven, veilig te stellen.
2. Om met de vormgeving van het beleid en de landelijke uitrol ervan rekening te houden met de mogelijkheden van onze Utrechtse aanpak bij doorverwijzing van lopende strafzaken, in de politiefase. Onze aanpak laat zien dat met onze mediation aanpak een einde kan komen aan vaak lang slepende en slopende conflicten. Ook kan mediation in strafzaken een welkome interventie zijn bij conflicten tussen bevolkingsgroepen en maatschappelijke polarisatie. Het betreft kortom de verwijzing van 'gewone' strafzaken, zoals die ook in de rest van Nederland in de strafrechtelijke sfeer kunnen belanden en zoals die in de andere pilots in de rest van Nederland ook naar mediation worden verwezen. De resultaten van onze pilot rechtvaardigen de conclusie dat onze aanpak in ieder geval in potentie als beter en effectiever kan worden gekwalificeerd dan verwijzing naar mediation zonder aandacht voor de maatschappelijke context en de effecten van de strafbare feiten op wijkniveau.

Wat is daarvoor nodig?

1. Dit vergt deugdelijke financiering van de basis: dus het vrijmaken van budget voor het doorverwijzen van reguliere strafzaken naar mediation;
2. Het faciliteren van de inzet van co-mediation in L- en XL-strafzaken. In de Utrechtse pilot ontvingen (in tegenstelling tot de mediators in de andere landelijke pilots) de mediators een vergoeding per gewerkt uur. Wij hebben ervaren dat de kosten daarvan opwegen tegen de baten:
 - bij de politie zien de collega's dat langslappende wijkconflicten, die jarenlang voor aangiften en ellende zorgden, tot rust kunnen worden gebracht.
 - De gemeente kon besparen op overlegkosten en inzet van gemeentepersoneel of wijkorganisaties.
 - Daarnaast werd de inzet van de lokale partijen na mediation effectiever en doelgerichter, omdat 'de angel' uit het onderliggende conflict gehaald was.

November 2016

Het Utrechts Mediatie model

Het Utrechts Mediatie model stoelt op de verworvenheden van de zogenoemde Vreedzame Wijk en Vreedzame School-aanpak. In Utrecht wordt al meer dan een decennium op een positieve manier gebruikgemaakt van de invloed van de omgeving (zowel van professionals als van peer-groups en contacten in de buurt) en wordt in het onderwijs systematisch aandacht besteed aan het ontwikkelingsperspectief van jonge adolescenten. Voor een goede ontwikkeling is het nodig dat kinderen en jongvolwassenen zich sociaal-emotioneel geborgen weten (a sense of belonging ontwikkelen) en dat er perspectief bestaat op duurzame toekomstverwachtingen (Pauw 2016). Het idee achter de Vreedzame Wijk is dat vooral de meest kwetsbare jongeren te maken hebben met leefomgevingen die steeds minder verbindingskracht hebben, ook niet sterk zijn in het op eigen kracht ontwikkelen daarvan en tegelijkertijd een dominante 'straatcultuur' kennen. Denk aan (oververtegenwoordiging van) probleemgezinnen, anonieme en/of als onveilig bekend staande buurten, groepen hangjongeren/hangvloggers die hun identiteit aan de groep ontleen en meer in het algemeen: opgroeien in een samenleving die deze jongeren eerder als probleem dan als potentieel beschouwt. In de Vreedzame Wijk wordt getracht daaraan een tegenwicht te bieden door een klimaat van sociale verbondenheid – en een pedagogische 'village' – te creëren waarin kinderen en jongeren ook zelf hun plek hebben en gedragalternatieven aangereikt krijgen. Dit is kern van het Vreedzame Schoolprogramma dat op alle scholen met het predikaat 'Vreedzame School' is ingevoerd. Kern van het onderwijsprogramma is dagelijkse vorming van democratisch burgerschap, waarden van culturele verschillen en conflictwerking: op alle Vreedzame Scholen zijn dagelijks tweetallen peer-mediators actief om de conflicten van kinderen onderling op te lossen.

Ditzelfde gebeurt in de wijken ook door volwassenen (leerkrachten, professionals in welzijn en kinderopvang, ouders, vrijwilligers, winkeliers en burgers in het algemeen) beter toe te rusten (te trainen) zodat ze met zelfvertrouwen kunnen handelen en conflicten kunnen aangaan en oplossen. In Utrecht worden niet alleen professionals maar ook buurtbewoners en ouders getraind in het toepassen van 'vreedzame principes' en herstelrecht. Het zijn de buurtbewoners en professionals zelf die opgeleid worden tot 'vreedzame trainer'. Hiermee wordt niet alleen de balans tussen steun en toezicht weer hersteld, die zo belangrijk is voor een goede opvoeding, maar wordt ook gewerkt aan het bevorderen van sociale cohesie en zelfredzaamheid in de wijk.

- Bijlsma, Jent, Janny Dierx en Caroline Verhoeff, *Het Utrechts Mediatie model – 2. Conflicten op wijkniveau hanteren en doorverwijzen*, Utrecht: rapport in opdracht van het Ministerie van VenJ, 2015.
- Bijlsma, Jent en Janny Dierx, *Werelddialoog aan de Mediationtafel, TvH 2015 (5) 3, 77-86.*
- Cleven, I., K.M.E. Lens en A. Pemberton, *De rol van herstelbemiddeling in het strafrecht. Eindrapportage. Onderzoek pilots Herstelbemiddeling.* Tilburg University, Tilburg Law School, INTERVICT in opdracht van WODC, Den Haag 2015. Download: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2015/09/14/tk-bijlage-i-de-rol-van-herstelbemiddeling-in-het-strafrecht>
- Kuhner, Timothy K. (2005) Court-connected mediation compared. The cases of Argentina and the United State. *ILSA Journal of International and Comparative Law*, vol. 11, no. 3, 519 e.v. (download op <<http://ssrn.com/abstract=888809>>).
- Spigt, Jaap, *Advocaten bij politieverhoor en doorverwijzen naar mediation: twee vliegen in een klap, TvH 2016 (16) 2, 46-50.*
- Pauw, Leo, *De Vreedzame Wijk. Een praktische gids voor een samenhangend opvoedklimaat in de wijk*, Amsterdam: Uitgeverij SWP, 2016.